ΙΤΑΛΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΤΟΥ κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΑΝΤΑ ΝΕΓΚΡΙ, Η ΜΟΥΣΑ ΤΩΝ ΤΑΠΕΙΝΩΝ

ΤΗΝ ἐποχὴ ποὺ στὸν φιλολογικὸ ὁρίζοντα τῆς 'Ιταλίας μεσουρανοῦσαν ἄστρα πρώτου μεγέθους, σὰν τὸν Κορντοῦτσι καὶ τὸν ντ' 'Αννούντσιο, πρόβαλε ξαφνικὰ μιὰ ἄγνωστη ποιήτρια, ἕνα ἀσήμαντο ὥς τὴ στιγμὴ ἐκείνη κορίτσι, ἡ Ἄντα Νέγκρι ποὺ μὲ τὸν τόμο της «Μοιραῖα» προκάλεσε κατάπληξι. 'Από τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἡ Νέγκρι, φτωχὴ δασκάλισα ἑνὸς χωριοῦ τῆς Λομβαρδίας, ἐπῆρε πρωτεύουσα θέσι στοὺς 'Ιταλοὺς ποιητάς. Οἱ κριτικοὶ ὅλοι τὴν ἀνακήρυξαν μεγάλη ποιήτρια καὶ τ' ὄνομά της ἔγινε γνωστὸ καὶ στὰ δυὸ ἡμισφαίρια.

'Ο δεύτερος τόμος τῶν ποιημάτων της, ποὺ δημοσιεύθηκε λίγον καιρὸ ἀργότερα, μὲ τὸν τίτλο «Καταιγίδες», ὄχι μονάχα δὲν λιγόστεψε τὴν ἐκτίμησι τῶν κριτικῶν, ἀλλὰ ἀπεναντίας τὴ μεγάλωσε. Γιατὶ κι' ὁ στίχος της ἦταν δυνατώτερος κι' ἡ ἔμπνευσι πιὸ ρωμαλέα.

Δὲν ἦταν συνηθισμένος ὁ κόσμος νὰ διαβάζῃ ποιήματα σὰν αὐτό:

Ὅταν ἡ μανιασμένη καταιγίδα
μουγκρίζει κάτω ἀπὸ θολὸ οὐρανὸ
κι' ὁ Αἴολος φυσᾶ δαιμονισμένος
σὲ συναυλία μὲ τὸν κεραυνό,

θάθελα στὴν ὀργὴ τῆς καταιγίδας,
ἀνάμεσα στὰ βέλη τὰ χρυσᾶ,
νὰ σὲ κρατῶ σφιγμένο στὴν καρδιά μου
καὶ νὰ χαθῶ μέσ' στ'ἄγνωστα μακρυά.

Στῆς γῆς καὶ στ' οὐρανοῦ μέσ' στὴ (μανία
θέλω μαζὺ μ' ἐσὲ νὰ σηκωθῶ
καὶ τῆς καρδιᾶς τὴν πάλη — ποὺ δὲν (ξέρει
κανεὶς οὔτε μαντεύει — νὰ σοῦ πῶ,
τρελλὸς τριγύρω νὰ μουγκρίζῃ ἀγέρας,
βροντές, σκοτάδι, κοσμοχαλασιά...
κι' ἐγὼ νἄχω ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι
ἀπάνω στὴ δική σου τὴν καρδιά...

Κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἄρχιζε νὰ ἐπικρατῆ ὁ θεωρητικὸς κοσιαλισμὸς καὶ νὰ βασιλεύῃ ἕνα πνεῦμα κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ ἀνυψώσεως τῶν ταπεινῶν καὶ περιφρονημένων. 'Η Ἄντα Νέγκρι λοιπὸν ἀνέλαβε νὰ ψάλλῃ τὰ κοινωνικὰ συντρίμματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα βρίσκονται κάποτε ἀληθινὰ διαμάντια ψυχικῆς καλωσύνης.

Τόσο λυρισμὸ καὶ δύναμι διατυπώσεως δὲν περίμενε ποτὲ κανεὶς ἀπὸ μιὰ γυναῖκα. Μέσα στὰ ποιήματά της δὲν ὑπῆρχε τίποτε τὸ συμβατικό, τὸ ἐπιφανειακό, τὸ ψεύτικο. Χωρὶς λυρικὲς ἀποστροφές, χωρὶς ὑστερικὲς φωνές, ἡ ποιήτρια ἐγύμνωνε τὶς κοινωνικὲς πληγὲς κι' ἔδειχνε ὁλόγυμνο τὸν πόνο ποὺ δάγκωνε τὰ κορμιὰ τῶν παριῶν τῆς σύγχρονης κοινωνίας.

Τὰ θέματα τῶν ποιημάτων της εἶνε παρμένα ὅλα ἀπὸ τὴν τατεινὴ ζωὴ τῶν βιοπαλαιστῶν, ἡ εἰκόνες της παρασταίνουν τὸ καλύβι τῆς χήρας ποὺ δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ θρέψῃ τὰ ὀρφανά της, καὶ τὸ δωμάτιο μέσα στὸ ὁποῖο ἕνα κορίτσι φθισικὸ περιμένει ἀργὸ τὸν θάνατο τὸν λυτρωτή:

Δύστυχη χήρα, ποὺ ἀποκάτω στέκεις
στὴν καπνισμένη στέγη τοῦ σπιτιοῦ σου
καὶ πάντα ράφτεις κι' ἡσυχιὰ δὲν ἔχεις
σιμὰ στὴν κλίνη τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ σου,

ποὺ φανερώνεις τὸν παληό σου πόνο
μέσ' στὸ χλωμὸ τὸ πρόσωπό σου ἀκόμα,
κι' ἔχεις τόση τιμὴ καὶ δυστυχία,
ποθῶ νὰ σὲ φιλήσω μέσ' στὸ στόμα.

Στὴν ἄκρη τοῦ παραθυριοῦ σου βλέπω
γεράνι ὁλοκόκκινο νὰ θάλλῃ.
'Η μοῖρα σὲ βασάνισε... καὶ ὅμως
ἐνῶ ἔκλαψες πολύ, ἐλπίζεις ἀκόμα.

Τὴν ἀρετὴ ποὺ συγχωρεῖ ἀπὸ ἀγάπη
ζητῶ νὰ μάθω μὲ γυρτὸ κεφάλι.
σὺ ποὺ τὰ μίση τ' ἀσπονδα δεν ξέρεις,
εὐλόγησέ με, ὦ ἀθάνατη, ὦ μεγάλη!

Ἔτσι ἡ Νέγκρι γίνεται ἡ ἀδελφὴ τῶν πτωχῶν, τῶν περιφρονημένων, ἐκείνων ποὺ ἡ ζωὴ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ φαρμάκια κι' ἀπογοητεύσεις. Καὶ μαζὺ μὲ τὰ συντρίμματα αὐτὰ τῆς ζωῆς, ἡ ποιήτρια ἐπαναστατεῖ κατὰ τῆς ἀναισθησίας, κατὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἐκείνων ποὺ ἀφίνουν ἐγκαταλελειμμένα τὰ συντρίμμια τῆς κοινωνικῆς τρικυμίας. Καὶ γυρεύει νὰ σηκωθῆ ψηλὰ ἀπὸ τὸ βοῦρκο τοῦ κόσμου, πάνω στὴν ἄπειρη γαλήνη τοῦ βουνοῦ, ὅπου δὲν φτάνει τὸ μῖσος τῶν ἀνθρώπων:

Ψηλὰ στὰ κορφοβούνια σηκωσέ με,
ὅπου λαμποκοπᾶ σκληρὸ τὸ χιόνι
καὶ σχίζοντας τοῦ δριζοντα τὰ πλάτη
τὰ σπαθωτὰ φτερά του ὁ ἀητὸς ἁπλώ- (νει.

ὅπου δὲν ἔχει λάσπη ὁ δρόμος, ὅπου
δὲν φτάνει ἡ μισητὴ φωνὴ τοῦ κόσμου
κι' ὅπου θὰ νοιώσω νὰ βαραίνῃ ἐπάνω
στοὺς ὦμους μου λιγώτερο ὁ σταυρός (μου.

Πάρε με ἐκεῖ ψηλὰ γιὰ νὰ μπορέσω
στ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ νὰ σ' ἀγαπήσω
κι' ἀνάμεσα σὲ κυκλαμιὲς καὶ πεῦκα
μὲ χάδια καὶ φιλιὰ νὰ σὲ μεθύσω...
Λιμνάζει στὴν καρδιά μου ὁμίχλη (μαύρη
καὶ μέσ' στὰ ἔλη κάθε ποίησι σβύ (νει...
"Ω! σήκω με ψηλὰ νὰ σ' ἀγαπήσω
μέσ' στ' οὐρανοῦ τὴν ἄπειρη γαλήνη.

'Η ποίησι τῆς Ἄντα Νέγκρι βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν ψυχή. Τίποτε τὸ συμβατικὸ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτή, ὅλα εἶνε μιὰ ἀλήθεια, γιατὶ ἡ ποίησί της εἶνε ἡ ἴδια ζωή της.

***

Στὴ μικρὴ πόλι Λόντι, μαζὺ μὲ τὴ γρηὰ μητέρα της, ἡ δασκαλίτσα Ἄντα Νέγκρι μαράζιαζε ὥς τὸ 1894. Τὴν ἡμέρα τὴν περνοῦσε ἀνάμεσα στὶς μαθήτριές της τοῦ σχολείου καὶ τὸ βράδυ, κάτω ἀπὸ τὴ λάμπα ἔγραφε τὰ ποιήματά της. 'Εκεῖ, στὸ Λόντι, ἡ Νέγκρι εἶχε γνωρίσει ὅλες τὶς δυστυχίες ποὺ ζωγραφίζει στὰ τραγούδια της. Μὲ τὸν γλίσχρο μισθό της ἔπρεπε νὰ ζῆ αὐτὴ κι' ἡ μητέρα της. Καμμιὰ χαρὰ δὲν τῆς χαμογελοῦσε ποτέ.

Οἱ δυὸ πρῶτοι τόμοι της περιγράφουν τὴν ἄχαρη αὐτὴ ζωή της καὶ φυσικὰ δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ εἶνε ἀπαισιόδοξοι καὶ τὰ τραγούδια της πονεμένα. Εἶνε ἡ ἱστορία μιᾶς νεότητος χωρὶς χαρά. Κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας της:

Φτωχή, ποὺ μ' ὅλη τὴ βροχὴ μόνη γυρίζεις
κι' ἀπ' ὅλους ζητιανεύεις
καὶ μὲ ματιὰ περίλυπη, κλαμμένη,
λίγο φωμὶ γυρεύεις,
κι' οἱ δυὸ ἀδέλφια εἴμαστε, φτωχὴ ζητιάνα
ταῖρι στὴ δυστυχία,
ἡ Μοῖρα ἡ σκληρόκαρδη μᾶς σέρνει
στὴν ἴδιαν ἀγωνία.
Μονάχα ἐσύ, ποὺ ἡ πεῖνα σὲ θερίζει δείχνεις
τὸ πάθος τὸ κρυμμένο,
ἐνῶ τὰ δάκρυα καὶ τοὺς πόθους ἐγὼ πνίγω
κι' ἀπ' ἔρωτα πεθαίνω!

Αὐτὴ εἶνε ἡ εἰκόνα τῆς νέας δασκάλας ποὺ φυλακισμένη στὸ χωριὸ ζῆ χωρὶς κανένα εὐχάριστο συναίσθημα, σκυθρωπή, ἔρημη, ἀπογοητευμένη στὰ δέκα ὀχτώ της χρόνια. Καὶ ψάλλει τὴν ἄνοιξι μὲ πόνο:

"Ερωτα, πῶς σ' αἰσθάνομαι βαθειά μου
στ' 'Απρίλη τὴν πνοὴ νὰ ζωντανεύῃς
καὶ στὰ γλυκὰ τῆς αὔρας τὰ φιλάκια
παιγνίδια μὲ τὰ γιούλια νὰ γυρεύῃς
στὴν ἄπειρη εὐωδία.
Σὰν μαλακὴ πνοὴ παρθένας αὔρας
δίνεις ζωὴ στὰ τρυφερὰ λουλούδια,
σὰν ἄγγελος γοργοπετᾶς καὶ ψάλλεις
μαζὺ μὲ τοὺς κορυδαλοὺς τραγούδια,
χύνοντας φῶς στὴν πλάσι.
"Ω "Ερωτα, ὦ "Ερωτα! σ' ἀκούω
στ' 'Απρίλη τὴν πνοὴ γοργὰ νὰ θάλλῃς.
μὲ ρόδων μυρωδιὲς καὶ μ' ἀγεράκι
τὴν πλάσι νὰ γεμίζῃς σὰν προβάλλῃς,
ἐνῶ ἡ καρδιά μου σβύνει.

Πῶς ὅμως θὰ μποροῦσε ὁ "Ερωτας νὰ πάῃ νὰ βρῆ τὴ Νέγκρι στὸ σχολεῖο, στὴ μοναξιὰ τοῦ Λόντι; 'Αλλ' ἂν δὲν ἐπῆγε ὁ "Ερωτας, πῆγε ὅμως ἡ Δόξα. Μόλις βγῆκε ὁ πρῶτος τόμος τῶν ποιημάτων της, ἀπὸ τὸ γειτονικὸ Μιλᾶνο ἔτρεξαν δημοσιογράφοι γιὰ νὰ τὴν ἰδοῦν, νὰ πάρουν μαζύ της συνεντεύξεις καὶ νὰ δημοσιεύσουν τὴν εἰκόνα της καὶ τὴ βιογραφία της. 'Η δασκάλισσα εἶχε γίνει πειὰ διάσημη. Χιλιάδες τόμοι πουλιόντουσαν ἀπὸ τὰ ποιήματά της. 'Ο δεύτερος τόμος της μεγάλωσε ἀκόμα περισσότερο τὴ φήμη της. Τότε πειὰ ἡ Νέγκρι ἄφησε τὸ σχολεῖο καὶ πῆγε στὸ Μιλᾶνο. 'Ηταν πειὰ ἡ μεγαλείτερη ποιήτρια τῆς Εὐρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ τέλος ἦλθε καὶ ὁ "Ερωτας, ποὺ τόσο ἀναζητοῦσε στὰ ποιήματά της. "Ενας πλουσιώτατος βιομήχανος τὴν ἀγάπησε, τὴν ἐθαύμασε καὶ τὴν ἔκανε γυναῖκα του. 'Η Ἄντα Νέγκρι ἀπόκτησε τὴν ἀνάπαυσι, τὸν πλοῦτο, τὴν ψυχικὴ γαλήνη. 'Αλλ' αὐτὰ τὴν ζήμιωσαν ὡς ποιήτρια. Γιατὶ οἱ τόμοι ποὺ βγῆκαν ἔπειτα ἀπὸ τὸ γάμο της, δὲν μοιάζαν διόλου μὲ τοὺς δυὸ πρώτους. 'Η εὐτυχία ἐσκότωσε τὴν ἔμπνευσι. Στὸ πλούσιο παλατάκι της, μέσα στὰ βελοῦδα καὶ τὴν εὐμάρεια, ἡ Μοῦσα δὲν βρῆκε πειὰ κατοικία. Οἱ στίχοι της ἔχουν πειὰ τὴ σφραγίδα τοῦ συμβατικοῦ, γιατὶ ἡ Νέγκρι εἶχε πάψει νὰ εἶνε ἡ συγγραφεὺς καὶ ἡ ἡρωὶς συγχρόνως τῶν τραγουδιῶν της.

'Η εὐτυχία δὲν βοήθησε τὴ Μοῦσα καὶ μόνο μερικὰ κοινωνικοῦ περιεχομένου ποιήματά της μποροῦν νὰ ξεχωρίσουν ἀπὸ τὰ τελευταῖα της ἔργα. 'Η Νέγκρι ἔγραψε καὶ ἀρκετὰ πεζὰ καὶ γράφει ἀκόμη καὶ σήμερα, γρηὰ πειὰ καὶ κουρασμένη. 'Η Ἄντα Νέγκρι ἔμεινε στὴν ἰταλικὴ φιλολογία γιὰ τοὺς δυὸ πρώτους τόμους της.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

σὲ νὰ προχωρῆ κατεπάνω του, ἐνῶ ὁ βαρῶνος τοῦ ἄδειαζε, σχεδὸν ἐγγίζοντάς το μὲ τὸ περίστροφό του, καὶ τὶς ἄλλες τέσσερες σφαῖρες τοῦ περιστρόφου του.

... Τότε τὸ φάντασμα, μπήγοντας ἕνα γέλιο σαρκαστικὸ κι' ἀπαίσιο, ἄνοιξε τὴ χούφτα του καὶ δείχνοντας στὸν ξετρελλαμένο βαρῶνο τὶς ἕξη μολυβένιες σφαῖρες τῶν φυσιγγίων τοῦ περιστρόφου, τοῦ τὶς πέταξε κατακέφαλα!...

... 'Ο βαρῶνος ἔπεσε λιπόθυμος ἐπάνω στὸ κρεββάτι του, κατάμουτρα κι' ἀλύγιστος σὰν πτῶμα, ἀφοῦ βγῆκε πρῶτα ἀπ' τὸ στῆθος του ἕνα φρενιασμένο μουγκρητὸ τρομάρας. Κι' ὅταν τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ μπῆκαν στὸ δωμάτιό του, τὸν βρῆκαν τρελλό, τρελλὸ ὅπως τὸν εἴδατε ἀκριβῶς πρὸ ὀλίγου. 'Επίσης σὲ μιὰ γωνία τοῦ δωματίου βρῆκαν καὶ τὸν νεαρὸ Χάλλερ νὰ κλαίῃ πικρὰ κι' ἀπαρηγόρητα!...

... Τί εἶχε συμβεῖ λοιπόν;...

... 'Απλούστατα: 'Ο νεαρὸς Χάλλερ εἶχε παίξει στὸν βαρῶνο ἕνα ἀλέθριο παιχνίδι. Γιὰ νὰ τὸν τρομάξῃ, φόρεσε μιὰ παληὰ πανοπλία, διπλώθηκε σ' ἕνα σεντόνι καὶ πῆγε στὸ στοιχειωμένο δωμάτιο, βέβαιος ὅτι δὲν εἶχε νὰ διατρέξῃ κανένα κίνδυνο. Τὸ πιστόλι ποὺ εἶχε μαζύ του ὁ βαρῶνος ἦταν τὸ δικό του καὶ εἶχε φροντίσει, πρὶν τοῦ τὸ δώσει, νὰ βγάλῃ τὶς σφαῖρες ἀπ' τὰ φυσίγγια καὶ νὰ τὶς φυλάξῃ στὴν τσέπη του. Ἔτσι τὸ ἀστεῖο του ἐπέτυχε, μὰ εἶχε τραγικό, θλιβερὸ ἀποτέλεσμα. 'Ο δύστυχος βαρῶνος Πρενιὰκ ἀπόμεινε ἀπὸ τότε τρελλός, τρελλὸς γιὰ ὅλη του τὴ ζωή. Καὶ διαρκῶς πειὰ νομίζει πὼς πυροβολεῖ τὸ φάντασμα, τὸ ὁποῖο τοῦ φίχνει τὶς ἕξ σφαῖρες πίσω... Τὶς ἀρπάζει στὸν ἀέρα καὶ τὶς ξαναπετάει στὸ φάντασμα, κι' αὐτὸ γίνεται χρόνια τώρα... 'Η ἴδια δηλαδὴ θλιβερὴ σκηνὴ τοῦ στοιχειωμένου δωματίου τοῦ πύργου...